

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE ELIŠKY LUHANOVÉ:

Žitý prostor archaického Řecka

Diplomová práce Elišky Luhanové si klade za cíl představit prostorovou strukturaci světa v archaickém Řecku, a to zejména tak, jak ji podává Hésiodova Theogonie, jejíž pohled ovšem výrazně doplňuje také další Hésiodovo dílo Práce a dny stejně jako řada dalších děl antické tradice. Strukturace prostoru je zde předvedena na základě kosmogonického procesu, který je zároveň nahlédnut jakožto postupné ustavování kosmického řádu: historie a struktura, diachronie a synchronie se tedy od sebe nedají v posledním určení oddělit. Tato strukturace je v pohledu diplomandky procesem diferenciací, jež je trojí povahy: diferenciací vnitřku a vnějšku, dále vertikální a horizontální, přičemž se pracuje s několika hlavními částmi světa: zemí /oproti chaosu/, podsvětím a nebem. Tyto části světa určují zároveň osnovu předkládané práce. Dalším jejím podstatným rysem je skutečnost, že E. Luhanová nenahlíží – v souladu s řadou vykladačů, ale v protikladu k jiným – ostrou hranici mezi Hésiodovým myšlením a mezi myšlením presokratiků, byť přirozeně vytýká některé důležité rozdíly. Zároveň je celý tento pokus nesen ctižádostí nezůstat „jen“ na poli starověku a být k užítku i pro uchopení kategorie prostoru v současné filosofii, opírající se zejména o práce Merleau-Pontyho a dalších. Ambice práce tedy nejsou malé, je ovšem otázka, nakolik se je diplomandce podařilo naplnit a s čím novým vlastně přichází.

Zde je třeba objasnit, že kromě úvodních konzultací a společné snahy zúžit vymezené téma, jež nejprve hrozilo být téměř všeobjímající, postupovala diplomandka samostatně a vedoucí práce byla konfrontována až s hotovou a již odevzdanou prací; z toho důvodu bude mít tento posudek charakter spíše posudku oponentského, neboť řada témat a otázek, jež by mohly být vyjasněny či doplněny po vzájemných konzultacích, zůstala tak, jak je diplomandka samostatně pojednala.

Největší slabinou práce je po mém soudu zvolený vyprávěcí a argumentační postup, jímž se kráčí od počátku po jednotlivých prostorových i jiných komponentách dále. Podání je totiž rozvláčné, upovídáné, řada formulací se opakuje nejen v jiných kontextech – což by bylo přece jen pochopitelné –, ale zhusta i v rámci téže kapitoly, kdy jedna a táž věc je charakterizována někdy i natřikrát. Doslovné opakování se však vyskytuje i v jiných kontextech a je čtenářsky úmorné. Kromě toho je čtenář konfrontován s řadou údajů a informací, které jsou v klasickém kontextu obecně známé a jejichž obsáhlé převyprávění je tudíž zbytečné. Jako redundantní a práci zbytečně zatěžující se jeví být i dlouhé pasáže věnované řeckým či popisu hor, stejně jako převyprávění obsahu části díla Práce a dny v rámci představení „užité astronomie“. Nabízí se přirozená otázka, jakému čtenáři /kromě toho, že zřejmě velmi vytrvalému/ je práce určena. S tím souvisí i programová teze z úvodu: práce

sama je charakterizována jako jakýsi „komentář“ k Theogonii, ale na téže stránce předtím čteme, že si neklade za cíl „porozumění Řekům“. Zde vidím zřejmý rozpor.

Ruku v ruce s rozmluveností jde představení tezí, jež jsou, domnívám se, tezemi v řadě případů známými a uznávanými, byť zřejmě ne všeobecně /hovořit o consensus omnium na poli humanitních studií je ztráta času/: jedná se o náhled Hésiodova myšlení a jeho konstrukce světa jako vysoce promyšleného a mnohostranně strukturovaného, pracujícího s komplementárními protiklady, kde princip coincidentia oppositorum je ve hře téměř neustále. V tomto ohledu se zdá, že se autorka práce vlamuje velmi často, ne-li většinou do otevřených dveří; zároveň zde však pociťuji i nedostatek studia německy psané literatury /zejména Heitschův sborník věnovaný Hésiodovi v řadě Wege der Forschung; dále Snellovu studii v Die Entdeckung des Geistes/, ale citelně chybí také Solmsenova práce Hesiod and Aeschylus, Séchanovo dílo věnované Aischylovi a d. Kromě toho i práce, na něž se autorka odkazuje, nejsou někdy uvedeny dostatečně: pokud odkazují na konkrétní názor autora k dané otázce, nestačí uvést odkaz na celé dílo, ale na stránky, kde je věc diskutována. Dále se naskytá vážná otázka, zdali je možné představit takto rozsáhle Hésiodovu kosmogonii a následnický mýtus, aniž by se vzaly v potaz další mytické středomořské tradice, jejichž vazby na Hésiodovu Theogonii byly mnohokrát komentovány a jevíly se, alespoň po mém soudu, v řadě případů jako velmi užitečné. Jedná se zřejmě o vědomé rozhodnutí diplomandky, které však nepovažuji za šťastné.

V některých pasážích pak vidím nedomyšlenosti či nejasnosti, jež by potřebovaly další dopracování či alespoň objasnění. Je například otázka, zdali onen „dálný Západ“ skutečně patří přímo do podsvětí, když jinde je představen jako mezní oblast země. Stálo by zřejmě také za to promyslet více roli Eróta při genetickém pohybu /např. Noc a Erebos jsou jediní potomci Chaosu, kteří rodí, jak je výslovně uvedeno, ze vzájemného spojení; naproti tomu o Pontu čteme, že je zrozen $\square\tau\epsilon\rho\phi\iota\lambda\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma$ $\square\phi\iota\mu\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon$; přitom linie Pontu pak slouží jako zásobárna příšer, které ohrožují řád světa: i tyto charakteristiky jsou naplněny smyslem, který by stálo za to hlouběji domyslet/. Dále: jako manželky Diovy jsou Hésiodem výslovně uvedeny pouze Métis / $\square\lambda\omicron\chi\omicron\nu$ / a Héra / $\square\kappa\omicron\iota\tau\iota\nu$ /, u dalších se vyskytují pouze výrazy pro plození či vzájemné obcování; tudíž teze autorky, že Zeus měl nejprve čtyři manželky a po nich následovaly milenky, se jeví být textově neoprávněná. Potomci Eris pak výrazně přispívají nejen k utváření pohybů a dějů v lidském světě, jak čteme v práci, ale nepochybně také ve světě božském; chybí i představení výrazné dvojznačnosti Naděje v řeckém myšlení, podobně jako víceznačné hodnocení postavy Prométheovy, srv. už zmiňovaná práce Séchanova, akcentující – jako jedna z mnohých – podstatný rozdíl mezi Aischylovým a Hésiodovým podáním; mohutný dub je u Homéra vyvrácen v přirovnání představujícím Hektorův pád v Íliadě XIV, 414 /ad teze o nevývratnosti dubů na s. 73; je ovšem pravda, že v tomto homérském přirovnání nečteme nic o tom, kde inkrimovaný dub stojí/. Chybí odkazy na vázové a jiné malby, jimiž je argumentováno. Problematické je také pojednání Héliá – kontext v papyru Derveni, jak připouští sama autorka, je jen velmi odvážnou interpretací, a při objasnění relativně pozdní geneze Héliá v Theogonii jsem postrádala vysvětlení tradičních konotací k Hyperionovi, jehož příslušnost do skupiny Titánů zde také hraje roli. V závěru práce uvedená – a výrazně spekulativní – interpretace škál a mezí se

jeví jako velmi dalekosáhlá, a tudíž nepochybně vyžaduje další rozvedení, jehož se jí ovšem nedostalo. Také polemika s Vernantovým pojetím prostoru /po mém soudu oprávněná/ by nepochybně zasluhovala představit podrobněji, už jen z důvodu důležitosti pro vlastní téma práce. Problematický je ale i samotný název práce, který se jeví být čtenářsky spíše zavádějící. A v neposlední řadě práci hyzdí četné chyby – opakované chybné, zřejmě intencionální, užití vztažných zájmen a překlipy i nedostatky plynoucí pravděpodobně ze skutečnosti, že text nebyl autorkou finálně zkorigován.

Ve prospěch práce sluší uvést především tu skutečnost, že se jedná o zasvěcené představení celé problematiky, že autorka jistě nastudovala a snažila se promyslet více, než kolik je na diplomovou práci požadováno; její vhled do věcí je hluboký a snaží se propojovat i to, co na první pohled propojení vzdoruje. Velmi dobrá je také práce s pramennými texty, méně už, jak bylo řečeno, s texty sekundárními. Hlavní výtku – a pobídku pro věci příští – bych tedy na závěr zformulovala takto: před každou prací je třeba si ujasnit, co hodlám říci – a to ve vztahu k tomu, co už přede mnou řekli druzí – a jakým způsobem a komu to chci říci.

Přes uvedené nedostatky práce jednoznačně splňuje nároky na diplomovou práci kladené. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji ocenit ji hodnocením výborně.

Sylva Fischerová

V Praze 25. ledna 2012